

Oostzaan en Wormerland schoon!

Voor een structurele aanpak van zwerfafval 2014-2023

CONCEPT – 10 november 2014

Gemeente
Oostzaan
Buiten gewoon

Gemeente
Wormerland

c t b e r
Adviseurs voor buitenruimte

Oostzaan en Wormerland schoon!

Voor een structurele aanpak van zwerfafval 2014-2023

Gemeente
Oostzaan
Buiten gewoon

Gemeente
Wormerland

Colofon

Opdrachtgevers:
gemeente Oostzaan
gemeente Wormerland

Project:
Structurele aanpak van zwerfafval
2014-2023

Projectnummers:
542403 en 542411

Auteurs:
Sara Sprong
Marjel Das
(Cyber Adviseurs)

Concept versie
10 november 2014

Inhoudsopgave

1	Inleiding	7
1.1	Het belang van een schone omgeving	7
1.2	Aanleiding	8
1.3	Projectteam en werkwijze	8
2	Huidige situatie en doelstelling aanpak	9
2.1	Huidige situatie zwerfafvalaanpak	9
2.2	Doelen en fasering zwerfafvalaanpak	11
2.3	Specifieke doelstellingen	12
2.4	Subdoelstellingen in termijnen	14
2.5	Realistische doelstellingen	16
3	Aanpak	17
3.1	Maatregelen op korte termijn	17
3.2	Maatregelen op middellange termijn	19
3.3	Maatregelen op lange termijn	20
3.4	Globale planning korte termijn-maatregelen	21
3.5	Aanvraag zwerfafvalvergoeding	21
4	Richtlijnen monitoring	24
4.1	PDCA-cyclus	24
4.2	Monitoringsrichtlijnen	25
	Bijlage 1 Jaarplan 2014	29

1 Inleiding

Deze rapportage beschrijft de samenhangende, structurele aanpak van zwerfafval¹ voor de komende tien jaar (2014-2023) in de gemeenten Oostzaan en Wormerland. De aanpak vormt de basis voor de jaarlijkse uitvoering van de aanpak en draagt bij aan de samenhang tussen projecten en de borging in de organisatie. Deze rapportage gaat in op de visie, doelstellingen, de huidige situatie, de benodigde maatregelen voor de komende jaren en de structuur voor het monitoren.

De voorliggende versie van het plan betreft het concept en is bestuurlijk nog niet vastgesteld. Als in het plan gesproken wordt over 'de gemeenten' wordt het projectteam bedoeld waarmee de aanpak is opgesteld. Het plan sluit zoveel mogelijk aan bij bestaande kaders en beleidsuitgangspunten.

De aanpak is door de twee gemeenten gezamenlijk opgesteld. In deze rapportage wordt daarom gesproken over 'de gemeenten', tenzij een situatie specifiek voor één van de gemeenten geldt.

1.1 Het belang van een schone omgeving

Is zwerfafval een probleem? Het antwoord is ronduit 'ja' als je het aan de Nederlandse bevolking vraagt. Zwerfafval is één van de grootste ergernissen. Niemand wil in een vervuilde omgeving wonen. In een schone omgeving voelt men zich namelijk veiliger, meer tevreden en gedraagt men zich netter (zie kader).

De cijfers liegen er niet om. Jaarlijks zorgt de Nederlandse bevolking voor zo'n 150 tot 275 kiloton zwerfafval in de vorm van veegvuil en afval uit afvalbakken. De jaarlijkse kosten voor het voorkomen, opruimen en verwerken worden geschat op 250 miljoen euro. Het is eigenlijk niet meer dan logisch dat de aanpak van zwerfafval een gedeelde verantwoordelijkheid van overheid en samenleving is.

Waarom is een (blijvend) schone omgeving belangrijk?

- Hogere waarde van de wijk
- Trekt meer bezoekers aan
- Aantrekkelijkere, veiligere leefomgeving
- In een schone omgeving gedraagt men zich netter (vuil trekt vuil aan) en voelt men zich veiliger
- Minder ergernis
- Goed voor dieren en planten

• ¹ **Zwerfafval:** afval dat door mensen weggegooid of achtergelaten is in de openbare waar dat niet hoort. Zwerfafval heeft een grootte van 1 – 30 cm en wordt vaak verdeeld in fijn zwerfafval (>1-10 cm) en grof zwerfafval (10-30 cm).

1.2 Aanleiding

Door een aantal ontwikkelingen is er behoefte aan een geoptimaliseerde zwerfafvalaanpak. De afgelopen jaren hebben de gemeenten diverse zwerfafvalprojecten uitgevoerd, al dan niet met behulp van een subsidie. De beide gemeenten willen meer samenhang in de huidige zwerfafvalaanpak aanbrengen en de participatie van inwoners, middenstand en scholen vergroten.

De nieuwe zwerfafvalvergoeding vanuit de Raamovereenkomst Verpakkingen 2013-2022 biedt kansrijke mogelijkheden voor de planmatige aanpak van zwerfafval. Per inwoner is €1,19 beschikbaar (peiljaar 2013) voor de *extra aanpak en preventie* van zwerfafval. Voor de gemeente Oostzaan gaat het om een jaarlijks bedrag van ongeveer € 10.900 en voor Wormerland om € 18.700 (op basis van het aantal inwoners in 2013).

Voor de gemeente Wormerland is in 2009 door advies- en onderzoeksbureau CREM het rapport 'Basisproject zwerfafval in gemeente Wormerland' opgesteld. Het rapport analyseert de situatie van 2009, beschrijft de visie en strategie en geeft het plan van aanpak voor de gemeente Wormerland. Waardevolle en nog relevante elementen uit die rapportage zijn voor de huidige zwerfafvalaanpak gebruikt.

1.3 Projectteam en werkwijze

Voor het opstellen van het zwerfafvalplan is een projectteam samengesteld, bestaande uit medewerkers van de gemeenten en uit adviseurs van Cyber. De projectteamleden van de gemeenten Oostzaan en Wormerland zijn werkzaam op het gebied van beleid, beheer, uitvoering, handhaving en jongerenwerk.

De volgende stappen zijn gevolgd:

1. Startgesprek
2. Opstellen plan van aanpak
3. Brainstorm – inventarisatie huidige aanpak en formuleren doelstellingen op korte en lange termijn
4. Werksessie – uitwerken maatregelen per doelstelling
5. Opstellen overkoepelende aanpak
6. Evaluatie

Het proces is begeleid door Cyber Adviseurs. De rol van Cyber bestond vooral uit het opstellen van het plan van aanpak, het begeleiden van het proces, inbrengen van kennis en advies en het opstellen van de voorliggende aanpak. De uitvoering van het jaarplan 2014 wordt, op basis van voorliggende rapportage, door een (gedetacheerde) projectspecialist van Cyber Adviseurs gecoördineerd.

2

Huidige situatie en doelstelling aanpak

2.1 Huidige situatie zwerfafvalaanpak

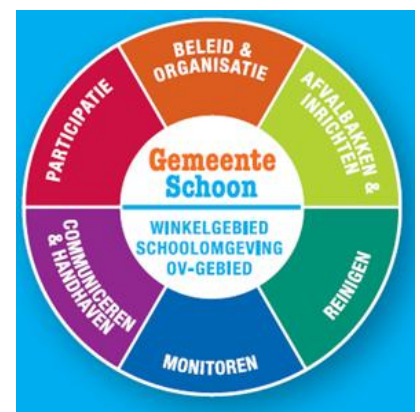
Om doelen te formuleren voor de toekomstige aanpak van zwerfafval, is het waardevol om inzicht te hebben in de huidige situatie en aanpak. Dit is voor de gemeenten Oostzaan en Wormerland in beeld gebracht aan de hand van de thema's van de cirkel van Gemeente Schoon (zie figuur 1). Deze paragraaf beschrijft op hoofdlijnen de huidige aanpak (anno mei 2014).

Afvalbakken en inrichting

- De meeste afvalbakken in de openbare ruimte zijn van het type Bammens Capitole. Daarnaast staan er speciale hondenpoepbakken. De meeste daarvan staan in Wormerland, in Oostzaan staan er twee.
- De afvalbakken zijn in het algemeen goed bereikbaar voor gebruikers en beheerders.
- CREM heeft een afvalbakkenplan opgesteld voor de gemeente Wormerland, dit plan is nog niet uitgevoerd.
- Bij (her)inrichtingsprojecten wordt inrichting en beheer afgestemd, waarbij beheer vaak leidend is.

Reinigen en beheer:

- De reinigingswerkzaamheden worden in de gemeenten door de eigen dienst, reinigingsbedrijven of door een arbeidsontwikkelings- reïntegratiebedrijf (BaanStede) uitgevoerd.
- In het algemeen wordt er volgens vaste rondes gereinigd, waarbij rekening gehouden wordt met de seizoenen en evenementen.
- Afvalbakken worden, afhankelijk van de gebruiksiteit en locatie, 1, 2 of 3 keer per week geledigd.

Figuur 1 Cirkel met de thema's en gebieden van de zwerfafvalaanpak van Gemeente Schoon

Monitoren

- Het CROW-ambitieniveau (een landelijk meetsysteem) voor groen, waar zwerfafval ook onder valt, is op kwaliteitsniveau B vastgesteld. Voor centrumgebieden geldt een kwaliteitsniveau A.
- Meldingen over zwerfafval worden geregistreerd.
- Afval / zwerfafval / schone omgeving zijn onderwerpen die in de bewonerstevredenheid onderzoeken van de gemeenten aan bod komen.
- Bij wijze van nulmeting is de kwaliteit van de openbare ruimte in Wormerland gemeten, maar daar is vervolgens niets mee gedaan.
- CREM heeft in 2009 een enquête uitgevoerd onder 400 inwoners en 30 ondernemers uit de gemeente Wormerland, in het kader van het 'Basisproject zwerfafval Wormerland'. Ondanks dat de enquête inmiddels vijf jaar oud is, is het voor dit plan interessant om te weten hoe er over zwerfafval gedacht werd.
  - Merendeel van de geënquêteerden geeft aan niet (bewust) afval op straat achter te laten. Twee derde van de ondernemers geeft aan wel eens de straat te vegen, waarvan de helft alleen het gedeelte van de eigen zaak meeneemt.
  - Bewoners vinden de eigen straat en buurt schoner (rapportcijfer 7,4) dan het winkelgebied (6,2).
  - Ondernemers waarderen het winkelgebied wat betreft schoon met een 6.
  - 41% van de bewoners vindt dat er te weinig afvalbakken in de eigen omgeving staan, 28% vindt dat hetzelfde geldt voor het winkelgebied.
  - Opvallend is dat 40% zelden of nooit een volle afvalbak tegenkomt.
  - Een derde van de bewoners weet niet hoe de openbare ruimte gereinigd wordt, maar een ruime meerderheid is tevreden over de reinigingswerkzaamheden. Ondernemers vinden dat de gemeente vaker zou mogen vegen en handhaven.

Communicatie en handhaving

- Beide gemeenten besteden in de communicatie weinig (structurele) aandacht aan het onderwerp zwerfafval.
- Er doen één of meerdere scholen mee aan de jaarlijkse opschoonactie, die door de gemeenten worden geïnitieerd. De opruimactie is vooral gericht op bewustwording.

- Gedumpte huisvuilzakken of grofvuil worden af en toe door de BOA onderzocht om de dader te herleiden en hier de kosten op te kunnen verhalen.
- Als de BOA iemand betrapt op het veroorzaken van zwerfafval wordt diegene aangesproken en gevraagd het afval op te ruimen.
- Eventuele klachten van bewoners worden direct door de BOA opgepakt.

Participatie

- De gemeente Wormerland kent een aantal initiatieven van particulieren die zwerfafval opruimen, zoals ZAP'ers (zwerfafvalpakkers) en een winkeliersvereniging die regelmatig zwerfafval opruimen.
- De gemeenten ondersteunen de initiatieven met materieel. Af en toe worden initiatieven met een kleinigheidje beloond, wat positief wordt ontvangen.

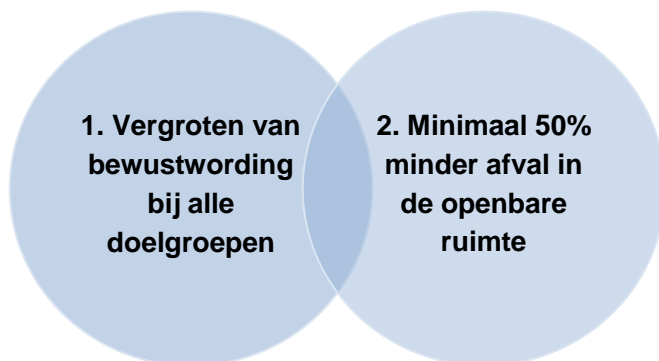
Beleid

- In 2009 is voor de gemeente Wormerland een zwerfafvalplan opgesteld door CREM met behulp van een subsidie van SenterNovem.

2.2 Doelen en fasering zwerfafvalaanpak

Het terugdringen van zwerfafval willen en kunnen we als gemeenten niet alleen doen. Graag willen we meer bewustwording creëren om op deze manier gedragsverandering teweeg te brengen: namelijk dat het heel normaal is om je eigen rommel niet in de openbare ruimte achter te laten. De gemeenten willen zich daarom, naast reinigen, meer gaan richten op preventieve maatregelen.

Beoogd resultaat is een schonere openbare ruimte, waar de gemeenten en de gebruikers van de openbare ruimte samen aan bijdragen. De zwerfafvalaanpak richt zich daarom op twee centrale doelstellingen, waarbij de tweede doelstelling beschouwd kan worden als het beoogde resultaat van de eerste doelstelling:

De gemeenten gaan gefaseerd werken aan deze doelstellingen. Hierbij worden de volgende termijnen onderscheiden, met juli 2014 als startdatum

- Korte termijn: binnen 1 jaar
- Middellange termijn: tussen 1-5 jaar
- Lange termijn: tussen 5-10 jaar

In paragraaf 2.4 zijn de doelstellingen in deze termijnen uitgezet.

Om de kans van slagen van de zwerfafvalaanpak te vergroten zijn de centrale doelstellingen 'smart' geconcretiseerd. De onderdelen van SMART zijn in verschillende hoofdstukken en paragrafen uitgewerkt, zie kader.

2.3 Specifieke doelstellingen

Op wie en wat richten de doelstelling zich?

De zwerfafvalaanpak focust zich voornamelijk op de volgende doelgroepen:

- Inwoners
- Scholieren
- Ondernemers / winkeliers
- 'Raddraaiers' / jongeren
- Verenigingen zoals sportclubs
- Interne gemeentelijke organisatie
- Industrie (vrachtwagenchauffeurs)
- Reinigingsdiensten (Sita, HVC etc.)

De aanpak richt zich voornamelijk op zwerfafval: afval dat door mensen weggegooid of achtergelaten is in de openbare ruimte waar dat niet hoort. Naast zwerfafval richt de aanpak zich op een aantal specifieke types vervuiling die, net als zwerfafval, het beeld verstoren. Het gaat om dumping, bijplaatsing bij containers, afvalbakken en hondenpoepzakjes. Bij het definiëren van zwerfafval houden we de volgende definities en kwaliteitsniveaus van het CROW, een landelijk kennisinstituut, aan:

- Zwerfafval heeft een grootte van 1 – 30 cm, waarbij onderscheid kan worden gemaakt in fijn zwerfafval (>1-10 cm) en grof zwerfafval (10-30 cm).

S - Specifiek: op wie en wat richten de doelstellingen zich? Zie paragraaf 2.3

M - Meetbaar: Wat moet gemeten worden? Zie paragraaf 4.2

A - Actiegericht: Welke acties (maatregelen) zijn nodig? Zie hoofdstuk 3

R - Realistisch: Is de doelstelling haalbaar en is er voldoende draagvlak? Zie paragraaf 2.5

T - Tijdgebonden: Binnen welk tijdspad moet het doel gehaald zijn? Zie paragraaf 2.4

Bij de doelstelling '50% minder afval in de openbare ruimte' betekent dit op schaal van CROW het volgende:

- Bij een C kwaliteit liggen er >10 stuks zwerfafval per 100 m², 50% minder = 5 stuks = B kwaliteit.
- Bij een D kwaliteit liggen er >25 stuks zwerfafval per 100m², 50% minder = 13 stuks = C kwaliteit.

In figuur 2 staan de twee CROW schaalbalken voor fijn en grof zwerfafval in het groen weergegeven:

Groen -zwerfafval fijn (Verrekenen op beeld via RAW-werkcategorie 50)				
A+	A	B	C	D
				
Er ligt geen fijn zwerfafval.	Er ligt weinig fijn zwerfafval.	Er ligt in beperkte mate fijn zwerfafval.	Er ligt redelijk veel fijn zwerfafval.	Er ligt veel fijn zwerfafval.
fijn zwerfafval (1-10 cm)	fijn zwerfafval (1-10 cm)	fijn zwerfafval (1-10 cm)	fijn zwerfafval (1-10 cm)	fijn zwerfafval (1-10 cm)
0 stuks per m ²	≤ 3 stuks per m ²	≤ 10 stuks per m ²	≤ 25 stuks per m ²	> 25 stuks per m ²

Groen -zwerfafval grof (Verrekenen op beeld via RAW-werkcategorie 50)				
A+	A	B	C	D
				
Er ligt geen grof zwerfafval.	Er ligt weinig grof zwerfafval.	Er ligt in beperkte mate grof zwerfafval.	Er ligt redelijk veel grof zwerfafval.	Er ligt veel grof zwerfafval.
zwerfafval grof (>10 cm)	zwerfafval grof (>10 cm)	zwerfafval grof (>10 cm)	zwerfafval grof (>10 cm)	zwerfafval grof (>10 cm)
0 stuks per 100 m ²	≤ 3 stuks per 100 m ²	≤ 10 stuks per 100 m ²	≤ 25 stuks per 100 m ²	> 25 stuks per 100 m ²

Figuur 2 CROW schaalbalken voor zwerfafval in het groen

2.4 Subdoelstellingen in termijnen

Binnen welk tijdspad moeten de (sub)doelstellingen zijn gehaald?

De twee centrale doelstellingen zijn verdeeld in subdoelstellingen. Op hoofdlijnen bestaat de aanpak uit de volgende stappen. De nummering tussen haakjes komt overeen met de tabel verderop in deze paragraaf.

Korte termijn:

- Intern en extern communiceren over aanpak (1.1)
- Zichtbare effecten van zwerfafvalprobleem aan veroorzakers(“raddraaiers”) laten zien (1.2)
- Faciliteren van opruimacties met materiaal, materieel en organisatorische ondersteuning (1.3)
- Plaatsen van voorzieningen in de openbare ruimte om zwerfafval tegen te gaan (2.1)

Middellange termijn:

- Jongeren geven voorlichting aan basisschoolleerlingen (1.4)
- Constructieve samenwerking zoeken met alle doelgroepen (1.5)
- Gemeentelijke inzet blijft gelijk (2.2)

Lange termijn:

- Jongeren hoeven niet meer actief bewust te worden gemaakt van zwerfafval en de aanpak (1.6)
- Inzet van gemeenten verschuift van onderhoud naar participatie (1.7)
- Op creatieve wijze wordt gecommuniceerd over de opbrengsten van zwerfafvalaanpak (1.8)

In de tabel zijn de (sub)doelstellingen in de termijnen uitgezet:

Subdoelstellingen per fase	1. Vergroten van bewustwording bij alle doelgroepen	2. Minimaal 50% minder afval in de openbare ruimte
Korte termijn (deadline juli 2015)	1.1 De betrokken afdeling(en) communiceren eerst met de interne en daarna met de externe doelgroepen ('van binnen naar buiten') om de zwerfafvalproblematiek en de aanpak onder de aandacht te brengen. Bij het betrekken van externe doelgroepen gaat het in eerste instantie om ouders, scholen, verenigingen, ondernemers en in tweede instantie om jongeren en de 'raddraaiers'.	2.1 Er worden voorzieningen in de openbare ruimte geplaatst om zwerfafval tegen te gaan, daar waar de doelgroep er iets aan heeft.
	1.2 De gemeenten nemen de raddraaiers mee naar voorbeelden waar veel zwerfafval ligt.	
	1.3 De gemeenten faciliteren opruimacties met materiaal, materieel en organisatorische ondersteuning.	
Middel-lange termijn (deadline juli 2019)	1.4 Jongeren (12 – 18 jaar) geven het voorbeeld voor de jeugd uit groep 8, zodat de nieuwe generatie jongeren zich op tijd bewust is van de zwerfafvalproblematiek en wat zij ertegen kunnen doen	2.2 Zwerfafval is met minimaal 50% teruggedrongen ten opzichte van de huidige situatie, bij gelijkblijvende inzet vanuit de gemeenten.
	1.5 Er is een constructieve samenwerking met alle doelgroepen.	
Lange termijn (deadline juli 2023)	1.6 De gemeenten hoeven nauwelijks meer actief jeugd en jongeren bewust te maken van zwerfafvalproblematiek en de aanpak.	2.3 De gemeentelijke inzet wordt geleidelijk steeds minder, terwijl het beeld, 'de schoonheidsgraad' niet achteruit gaat.
	1.7 De inzet van de gemeenten verschuift van onderhoud naar participatie.	
	1.8 De gemeenten communiceren op creatieve manier over de voordelen / baten van de zwerfafvalaanpak / schonere omgeving.	

2.5 Realistische doelstellingen

Zijn de doelstellingen haalbaar en is er voldoende draagvlak?

Bij het uitwerken van de (sub)doelstellingen en maatregelen is zoveel mogelijk rekening gehouden met de praktische uitvoerbaarheid. De fasering en de opdeling in subdoelstellingen dragen daarnaast bij aan de haalbaarheid.

Een belangrijk aandachtspunt is het gemeentelijke draagvlak voor de aanpak. De opkomst bij de bijeenkomsten, met name bij de werksessie waarbij de toekomstige aanpak is besproken, was laag. Het is lastig te stellen of de aanpak zoals deze in dit rapport beschreven wordt, intern voldoende draagvlak heeft. Het is raadzaam om bij de uitvoering van de aanpak hier als eerste aandacht aan te besteden.

3 Aanpak

Dit hoofdstuk beschrijft de concrete maatregelen die nodig zijn om de doelstellingen te halen. De maatregelen zijn, net als de subdoelstellingen, verdeeld in de drie termijnen. De paragrafen gaan hierbij achtereenvolgens in op de korte-, middellange- en lange termijn, waarbij de nummering uit de tabel in paragraaf 2.2 wordt aangehouden. Daarnaast gaat het hoofdstuk kort in op de planning van de eerste termijn-maatregelen en de aanvraag van de nieuwe zwerfafvalvergoeding. In de kaders staan een aantal voorbeeldprojecten en tips die helpen de maatregelen tot uitvoering te brengen.

3.1 Maatregelen op korte termijn

Maatregelen per (sub) doelstellingen:

1. Vergroten van bewustwording bij alle doelgroepen

1.1 De betrokken afdeling(en) communiceren eerst met de interne- en daarna met de externe doelgroepen om de zwerfafvalproblematiek en de aanpak onder de aandacht te brengen.

Intern:

- Communicatieplan opstellen
- Aanpak bespreken met afdelingshoofd
- Wethouder inlichten over aanpak
- Afdeling op de hoogte brengen
- Collega's informeren
- Yammer en Intranet gebruiken om de aanpak onder de aandacht te brengen
- Met collega's naar buiten om de zichtbare effecten van zwerfafval te laten zien

Extern:

- Gebruik van de gemeentelijke Facebook- en Twitter accounts
- Regelmatig met doelgroepen of vertegenwoordigers communiceren over aanpak

Figuur 3 Boven: een voorbeeld van een Vlaamse communicatiecampagne over zwerfafval.
Midden: een 'dunkin' (Nederlandschoon.nl).
Onder: een 'kroonring' in gemeente Castricum waar zakken met plastic aan opgehangen worden (Rodi.nl)

- Affiches in de openbare ruimte en bij de milieustraat : gebruik van digibord, kartonborden etc.
- In krant de zwerfafvalaanpak onder de aandacht brengen.

1.2 De gemeenten nemen de raddraaiers mee naar voorbeelden waar veel zwerfafval ligt.

- De raddraaiers brengen, samen met jongerenwerker, boa, en/of zwerfafvalcoördinator een bezoek aan de zwerfafvalhotspots, om bewustwording te creëren over de zichtbare effecten van zwerfafval.

1.3 De gemeenten faciliteren opruimacties met materiaal, materieel en organisatorische ondersteuning.

- Materiaal en materieel ter beschikking stellen en dit onder aandacht brengen (knijpers, zakken, hesjes, beloning etc.)
- De mogelijkheden die de gemeenten aanbieden om zwerfafvalacties te faciliteren breed bekend maken (dit is onderdeel van het communicatieplan).
- Tijdens (sport) evenementen bij sportclubs –op ludieke wijze aandacht vragen voor zwerfafval en de aanpak, bijvoorbeeld door een acteur of (toneel)groep in te huren.
- Schoonmaakactie voor kauwgom organiseren

2. Minimaal 50% minder afval in de openbare ruimte

2.1 Er worden voorzieningen in de openbare ruimte geplaatst om zwerfafval tegen te gaan, daar waar de doelgroep er iets aan heeft. Daarnaast wordt een nulmeting uitgevoerd om de huidige situatie in kaart te brengen.

- Mogelijkheden uitzoeken om in de openbare ruimte zakken met het (thuis) ingezameld plastic afval te verzamelen zodat de zakken niet wegwaaien en het voor beheerders efficiënter is om ze op te halen (zie afbeelding voor een voorbeeld).
- 'Dunkins' plaatsen boven afvalbakken (zie afbeelding), om het weggooien van afval in de bak voor jongeren extra aantrekkelijk te maken.
- 'DunkITs' (peuken- / kauwgomgtegel) plaatsen op logische locaties in het centragebieden in samenwerking met ondernemers
- Afvalbak bij milieupark plaatsen
- Faciliteren afvalbakken voor hondenpoepzakjes of aanpassing hondenbeleid (ter voorkoming van gevulde hondenpoepzakjes in de openbare ruimte)

3.2 Maatregelen op middellange termijn

1. Vergroten van bewustwording bij alle doelgroepen

1.4 Jongeren (12 – 18 jaar) geven voorlichting voor de jeugd (uit groep 8), zodat de nieuwe generatie jongeren zich op tijd bewust is van de zwerfafvalproblematiek en wat zij ertegen kunnen doen

- Met MOB / ROC in gesprek (zit in andere gemeente)
- Kerkclub / scouting betrekken
- Kernregisseur presentatie op school laten geven
- Hangjongeren inzetten om op basisschool iets te vertellen
- Wijkgericht werken – zwerfafvalonderwerp opnemen in brief richting de wijken

1.5 Er is een constructieve samenwerking met alle doelgroepen.

- Winkeliers: maak gezamenlijke afspraken over de aanpak van zwerfafval en leg deze vast in een convenant. Gebruik het principe 'voor wat hoort wat'.
- Vuilophalers laten de locaties extra schoon achter (dit is al in het contract opgenomen).
- Voorstel voor het houden van een pilot waarbij vuildumpingen een tijdlang niet opgeruimd worden om reacties uit te lokken en extra bewustwording van de aanpak van zwerfafval te creëren.

2. Minimaal 50% minder afval in de openbare ruimte

2.2 Zwerfafval is met minimaal 50% teruggedrongen ten opzichte van de huidige situatie, bij gelijkblijvende inzet vanuit de gemeenten.

- Nulmeting uitvoeren, resultaten publiceren en dit jaarlijks herhalen
- Monitoringsplan opstellen
- Bij nieuwe contracten rekening houden met de monitoringsgegevens (wellicht kan er geld bespaard worden omdat er minder zwerfafval ligt).

Participatie

Burgers blijken best een steentje te willen bijdragen aan het onderhoud van de openbare ruimte. In ruim driekwart van de gemeenten worden bewoners meer betrokken en gestimuleerd bij bijvoorbeeld groenonderhoud of het opruimen van zwerfafval. Ondanks bezuinigingen lijkt de tevredenheid over de eigen omgeving nauwelijks gedaald en is het aantal klachten minimaal gestegen (bron: DagelijkseStandaard.nl).

Overigens is burgerparticipatie niet iets geheel nieuws. In de middeleeuwen viel de openbare ruimte grenzend aan de woning officieel onder verantwoordelijkheid van de woningeigenaar. En in de jaren zeventig / tachtig werden mensen met onderstaande stoeptegels gewezen op hun eigen verantwoordelijkheid bij het schoonhouden van de straat. Ingegeven door onder andere bezuinigen (de welvaartsstaat bleek onbetaalbaar) staat participatie de laatste jaren weer hoog op de agenda. Steeds vaker wordt de term 'overheidsparticipatie' gehanteerd (in plaats van burgerparticipatie) om aan te geven dat het de overheid is die 'meedoet' (participeert) in de samenleving, en niet andersom.

Tips & voorbeeldprojecten

communicatie en participatie:

- Stel samen met ondernemers 'spelregels' op over het schoon en net houden van de omgeving met gezamenlijke afspraken van ondernemers, gemeente en reinigingsbedrijf (zie vb gemeente Beverwijk).
- Besteed blijvend aandacht aan de aanpak en gebruik Facebook en Twitter als podium (zie bijv. 'Heel Apeldoorn Rein'). Dit medium bereikt meestal een breder publiek dan de gemeentelijke website.
- Stel voor scholen een lesprogramma op maat op (zie cyberadviseurs.nl of raadpleeg NME Zutphen voor voorbeelden).
- In voorlichting en communicatie over zwerfafval worden vaak de 'afbraaktijden' van verschillende types afval gebruikt. Afbraaktijden van vijf veelvoorkomende types afval: (bron: Nederland Schoon):

BANANENSCHIL
1 JAAR

SIGARETTENPEUK
2 JAAR

PETFLES
10 JAAR

KAUWGOM
20 JAAR

BLIKJE
50 JAAR

beloning en waardering:

- Deel regelmatig, bijv. maandelijks, een taart of bloemetje (van een lokale ondernemer) uit aan een ZAP'ers. Hiermee spreek je waardering uit én geef je er doorlopend aandacht aan (en niet alleen met de jaarlijkse Week van Nederland Schoon).
- Bij jongeren / scholieren werkt beloning of een wedstrijdelement extra goed: houd bijv. een 'schoonste klas'-verkiezing.
- Gemeente Teylingen houdt jaarlijks een 'bedankavond' voor hun 'wijkambassadeurs' / ZAP'ers om hen te bedanken voor de inzet.

3.3 Maatregelen op lange termijn

1. Vergroten van bewustwording bij alle doelgroepen

1.6 De gemeenten hoeven nauwelijks meer actief jeugd en jongeren bewust te maken van zwerfafvalproblematiek en de aanpak.

- Structureel (bijv. jaarlijks) voorlichting houden onder burgers en scholen.
- Belonen als een wijk zichtbaar schoner wordt.

1.7 De inzet van de gemeenten verschuift van onderhoud naar participatie.

- Scholen organiseren zelf jaarlijks opschoonacties, de gemeenten faciliteert alleen.

1.8 De gemeenten communiceren op creatieve manier over de opbrengsten van de zwerfafvalaanpak.

- Onderdeel communicatieplan
- Groepen belonen die zich actief inzetten voor de aanpak van zwerfafval.

2. Minimaal 50% minder afval in de openbare ruimte

2.3 Inzet gemeenten is minder bij dezelfde kwaliteit

- Vervolg van monitoring

3.4 Globale planning korte termijn-maatregelen

Om gestructureerd uitvoering te geven aan de eerste maatregelen van de aanpak is een globale kwartaalplanning opgesteld voor de maatregelen op korte termijn (van september 2014 t/m augustus 2015).

PLANNING (richtlijn)		2014		2015	
maatregel		september t/m november	december t/m februari	maart t/m mei	juni t/m augustus
1	Vergroten van bewustwording bij alle doelgroepen				
1.1	De betrokken afdeling(en) communiceren eerst met de interne en daarna met de externe doelgroepen om de zwerfafvalproblematiek en de aanpak onder de aandacht te brengen.				
intern:	Communicatieplan opstellen				
	Aanpak bespreken met afdelingshoofd				
	Wethouder inlichten over aanpak				
	Afdeling op de hoogte brengen				
	Collega's informeren				
	Yammer en Intranet gebruiken om de aanpak onder aandacht te brengen	bijv. elke 2 weken een bericht over zwerfafval / update over de aanpak			
	Met collega's naar buiten om de zichtbare effecten van zwerfafval te laten zien				
extern:	Gebruik van de gemeentelijke Facebook- en Twitter accounts		bijv. elke week een bericht		
	Regelmatig met doelgroepen of vertegenwoordigers communiceren over aanpak		bijv. maandelijks met één of twee doelgroepen		
	Affiches in de openbare ruimte en bij de milieustraat: gebruik van digibord, kartonborden etc.				
	In krant de zwerfafvalaanpak en estafette onder aandacht brengen.		bijv. maandelijks of elke 2 maanden een bericht		
1.2	De gemeenten nemen de raddraaiers mee naar voorbeelden waar veel zwerfafval ligt.				
	De raddraaiers brengen, samen met jongerenwerker, boa, en/of zwerfafvalcoördinator een bezoek aan de zwerfafvalhotsspots, om bewustwording te creëren over de zichtbare effecten van zwerfafval.		bijv. i.c.m. vuurwerk-actie		
1.3	De gemeenten faciliteren opruimacties met materiaal, materieel en organisatorische ondersteuning.				
	Materiaal en materieel ter beschikking stellen en dit onder aandacht brengen (knijpers, zakken, hesjes, beloning etc.)			t.b.v. week van Nederland Schoon	
	De mogelijkheden die de gemeenten aanbieden om zwerfafvalacties te faciliteren worden breed bekend maken (dit is onderdeel van het communicatieplan).				
	Tijdens (sport) evenementen bij sportclubs –op ludieke wijze aandacht vragen voor zwerfafval en de aanpak, bijvoorbeeld door een acteur of (toneel)groep in te huren.			voorbereiding	
	Schoonmaakactie voor kauwgom organiseren			voorbereiding	
2	Minimaal 50% minder afval in de openbare ruimte				
2.1	Er worden voorzieningen in de openbare ruimte geplaatst om zwerfafval tegen te gaan, daar waar de doelgroep er iets aan heeft				
	Nulmeting zwerfafval uitvoeren				
	Mogelijkheden uitzoeken om in de openbare ruimte zakken met het (thuis) ingezameld plastic afval verzamelen zodat de zakken niet wegwaaien en het voor beheerders efficiënter is om ze op te halen.				
	'Dunkins' plaatsen boven afvalbakken, om het weggoien van afval in de bak voor jongeren extra aantrekkelijk te maken.				
	'DunkITS' (peuken- / kauwgomtegel) plaatsen op logische locaties in het centrale gebied in samenwerking met ondernemers				
	Afvalbak bij milieupark plaatsen				
	Faciliteren afvalbakken voor hondenpoepzakjes of aanpassing hondenbeleid (ter voorkoming van gevulde hondenpoepzakjes in de openbare ruimte)				

3.5 Aanvraag zwerfafvalvergoeding

De zwerfafvalaanpak wordt grotendeels gefinancierd vanuit de nieuwe zwerfafvalvergoeding. Om de vergoeding aan te vragen moet jaarlijks een jaarplan, bestaande uit een tabel, (zie bijlage 2) ingediend worden bij NedVang (via de 'Wastetool'). Voor gemeenten met minder dan 100.000

inwoners, zoals Oostzaan en Wormerland, volstaat het indienen van de tabel, 'het jaarplan', om de aanvraag in te dienen.

De vergoeding kan voor meerdere categorieën aangevraagd worden. De verdeling van de totale vergoeding over deze categorieën kan de gemeenten met percentages aangeven. Nadien voert Nederland Schoon steekproefsgewijs controles uit naar de bestede vergoeding.

In de gemeenten Oostzaan en Wormerland richt de aanpak zich vooral op de volgende (sub)categorieën van het jaarplan. De thema's die op korte termijn, dus voor het jaarplan van 2014 van toepassing zijn, zijn aangegeven met een sterretje*.

Gedragbeïnvloeding

- Investeren in lokale uitingen / voorzieningen die gedrag beïnvloeden
- Investeren in het winnen van 'supporters voor schoon'(ZAP'ers) incl. uitstraling
- *Anders nl. intern en extern communiceren over zwerfafval en aanpak (o.a. opstellen communicatieplan)**

Participatie / beloning

- Betrekken van stakeholders (bijv. winkeliers, sportverenigingen)*
- Signaleringsfunctie en zelfredzaamheid verbeteren

Slimmere voorzieningen

- Investeren in slimmere afvalbakken / Voorzieningen effectiever* maken door te toetsen op gedragbeïnvloeding (dunkins etc.)

Prikkels ter beïnvloeding

- Beloningsprikkels ter beïnvloeding van goed gedrag
- *Anders nl: met raddraaiers hotspots bezoeken**

Slimmer, beheer / opleidingen

- Monitoring en kwaliteitsborging

Investing in inlichting opdat zwerfafval wordt voorkomen

- Beïnvloeding inrichting*

Overig

- Inhuur externe expertise ander bureau, namelijk Cyber (voor opstellen en coördineren plan)*

Deze opsomming kan gebruikt worden voor het invullen van het jaarplan (zie bijlage 2). De percentages per categorie, dus waar de vergoeding naar verwachting aan besteed wordt, wordt afhankelijk van de prioriteiten en planning ingevuld.

Beide gemeenten hebben aangegeven in het najaar de uitvoering van de zwerfafvalaanpak te willen starten met een direct zichtbaar resultaat. het

plaatsen van voorzieningen om de zakken voor de plastic inzameling aan te hangen komt hiervoor in aanmerking.

4 Richtlijnen monitoring

Om grip te houden op het behalen van de doelstellingen en resultaten, de aanpak daar waar nodig bij te sturen, is monitoring gedurende de looptijd van de aanpak van grote waarde. Het gaat hier niet alleen om het meten van de schoon-beeldkwaliteit aan de hand van CROW beeldmeetlatten, maar ook om het effect van de communicatiecampagne etc. Juist het naast elkaar leggen van de resultaten van de verschillende metingen levert waardevolle informatie voor het monitoren en evalueren van de zwerfafvalaanpak op.

Dit hoofdstuk beschrijft de kaders om gestructureerd gegevens te genereren, deze op juiste wijze te interpreteren en te vergelijken en om de resultaten naar bestuur en ambtelijke organisatie eenduidig te communiceren en te organiseren. Basis voor het monitoren vormt de PDCA-cyclus, waar dit hoofdstuk mee begint.

4.1 PDCA-cyclus

De PDCA-cyclus (zie figuur 3) is de basis voor planmatig beheer. In deze paragraaf wordt de PDCA-cyclus toegespitst op de zwerfafvalaanpak.

Met het voorliggende plan (plan) kunnen de gemeenten Oostzaan en Wormerland aan de slag (do) met de aanpak van zwerfafval. In de aanpak is tevens uitgewerkt hoe de gemeenten zicht en grip op de acties houden (check) en de resultaten kunnen monitoren en bijstellen (act). De gemeenten beschikken hiermee over een sluitend proces, dat de basis vormt voor een meerjarig verbetertraject. Het is dan ook essentieel de gehele cyclus te volgen.

Figuur 4 PDCA-cyclus zwerfafval

1. *Ambitie (plan) – wat wil je bereiken?:* Voorliggend plan geeft aan wat bereikt moet worden in de openbare buitenruimte wat betreft het onderdeel 'schoon'. De doelstellingen op dit gebied zijn geformuleerd in hoofdstuk 2.
2. *Uitvoering (do) – wat ga je doen?:* Op basis van de ambitie (missie en doelstellingen) wordt het pakket aan maatregelen uitgevoerd (hoofdstuk 3).
3. *Toezicht (check) hoe controleer je de uitvoering?:* Om de gemaakte afspraken te kunnen waarborgen wordt er toezicht gehouden op de (tussen)resultaten.
4. *Monitoring (act) bereik je wat je wilt?:* Om te weten of aan de gestelde ambitie (missie en doelstellingen) wordt voldaan, worden aanvullende metingen verricht, de meetresultaten verzameld en geanalyseerd. De resultaten worden getoetst aan de ambitie, de geformuleerde missie en doelstellingen. Belangrijk is om op basis hiervan de aanpak, de maatregelen, eventueel bij te stellen.

4.2 Monitoringsrichtlijnen

Wat moet gemeten worden?

Verschillende gegevens zijn nodig om de voortgang van de zwerfafvalaanpak te kunnen monitoren en evalueren. Voor een deel gaat het om kwantitatieve gegevens die uitgedrukt worden in percentages of aantallen (zoals de hoeveelheid zwerfafval volgens de CROW beeldmeetlatten), en voor een deel gaat het om meer objectieve gegevens die in tekst beschreven moeten worden (zoals het effect van de communicatiecampagne). Verder bestaat de zwerfafvalaanpak voor het grootste deel uit nieuwe maatregelen, waar nog geen meet- of monitoringsgegevens voor beschikbaar zijn.

Per subdoelstelling staat in onderstaande tabel, als richtlijn, de benodigde monitoringsgegevens;

(Sub)doelstelling:	Benodigde monitoringsgegevens (richtlijn):
Intern en extern communiceren over aanpak (1.1)	Beschrijving effect en reacties communicatiecampagne (intern en extern), bijv. met een enquête
Zichtbare effecten van zwerfafvalprobleem aan veroorzakers('raddraaiers') laten zien (1.2)	Beschrijving effect en reacties
Faciliteren van opruimacties met materiaal, materieel en organisatorische ondersteuning (1.3)	Aantal particulieren dat zich aanmeldt
2. Minimaal 50% minder afval in de openbare ruimte	Hoeveelheid zwerfafval (middels CROW beeldmeetlatten)
Plaatsen van voorzieningen in de openbare ruimte om zwerfafval tegen te gaan (2.1)	Kwaliteitsniveau 'schoon' voor en na het plaatsen. Beschrijving reacties op voorzieningen
Jongeren geven voorlichting aan basisschoolleerlingen (1.4)	Beschrijving effect en reacties
Constructieve samenwerking zoeken met alle doelgroepen (1.5)	Beschrijving effect en reacties
Gemeentelijke inzet blijft gelijk (2.2)	Beschrijving inzet aan het begin van aanpak (uren, kosten etc.) en gaandeweg de uitvoering
Jongeren hoeven niet meer actief bewust te worden gemaakt van zwerfafval en de aanpak (1.6)	Beschrijving maatregelen, effect en reacties
Inzet van gemeenten verschuift van onderhoud naar participatie (1.7)	Beschrijving maatregelen, effect en reacties
Op creatieve wijze wordt gecommuniceerd over de opbrengsten van zwerfafvalaanpak (1.8)	Beschrijving maatregelen, effect en reacties

Wanneer en hoe vaak meten?

De frequentie van het meten van de gegevens, verschilt per (sub)doelstelling. We onderscheiden drie categorieën:

- Voor de meeste gegevens volstaat een halfjaarlijkse meting, zoals de evaluatie van de communicatiecampagnes
- Bij een aantal gegevens is het aan te raden om frequenter, of zelfs doorlopend inzicht te houden, zoals het aantal bezoekers en 'likes' van de Facebook- en Twitterpagina's. Ook is het aan te raden doorlopend inzicht te houden in de particulieren die zich aanmelden voor een (gezamenlijke) schoonmaakactie. Hiervoor geldt dat er vervolgcacties aan vast zitten die relatief snel opgepakt moeten worden zoals het faciliteren van materiaal etc.. Daarnaast is het van belang dat de gemeente hier af en toe contact mee opneemt (zeker in het begin). Hetzelfde geldt voor de besteks- en beleidsmetingen van het kwaliteitsniveau van de openbare ruimte, omdat de uitvoerder deze informatie ook nodig heeft.

- Bij een aantal gegevens gaat het om een 'effectmeting', en niet zozeer om een 'standaardmeting'. Dit geldt voor het meten van het effect van de voorlichtingscampagne voor scholen, communicatiecampagnes etc. Deze gegevens zijn niet in cijfers of percentages uit te drukken, maar moeten in tekst toegelicht worden.

Het is verder aan te raden om, zodra de aanpak daadwerkelijk gestart is, ook van bewoners, ondernemers en scholen te horen wat zij van de zwerfafvalaanpak vinden: kennen ze het, wat vinden zij van de organisatie etcetera ? Dit kan bijvoorbeeld met een (online of telefonische) enquête. Wellicht kunnen er vragen uit de enquête van het rapport van CREM opnieuw gebruikt worden. Deze informatie is erg waardevol voor de zwerfafvalaanpak omdat de gemeenten nadrukkelijk deze doelgroepen actiever willen betrekken.

Hoe en aan wie rapporteren en communiceren?

Alvorens te starten met de evaluatie is het belangrijk te bepalen welke informatie de desbetreffende doelgroep belangrijk vindt en op welk abstractieniveau dit moet plaatsvinden. Om een goed beeld te krijgen van het doel van de evaluatie kan vooraf met de verschillende doelgroepen afgestemd worden welke informatie nodig is en op welke manier dit gepresenteerd wordt.

Op basis van de verschillende meetresultaten kan een evaluatie plaatsvinden, waarbij gedacht moet worden aan de volgende doelgroepen:

Bestuur	: Aan het einde van ieder jaar wordt College en raad op de hoogte gebracht met een evaluatierapportage
Management	: Kwartaalrapportages (MARAP) met resultaten van de diverse metingen en/of tijdens regulier overleg
Beleid & Beheer	: Naar behoefte een rapportage per kwartaal en tijdens regulier overleg
Uitvoering	: Per vier weken een rapportage op basis van het behaalde resultaat, conform contract en tijdens regulier overleg
Bewoners, ondernemers en scholen (via communicatie):	: Periodiek, via de (gemeentelijke) website, facebook, twitter, als vast onderdeel van de plaatselijke krant, in informatiebrieven en tijdens regulier (wijk)overleg met de doelgroepen.

Het management en bestuur zijn in het algemeen vooral geïnteresseerd in het totale en integrale resultaat en vergelijkende analyses, terwijl een directievoerder/ toezichthouder op maatregelniveau wil zien wat het resultaat is om te kunnen verrekenen met de uitvoerende partij. Bewoners, ondernemers en scholen zullen vooral geïnteresseerd zijn en in het algemeen ook vooral behoefte hebben aan de totaalresultaten van de aanpak, met name wat betreft de 'participatie- en bewustwordingsmaatregelen'.

Bijlage 1 Jaarplan 2015

2015

Gemeentenaam	(vul hier de naam van uw gemeente in)		
Datum			
Naam Functionaris			
Functie			
Telefoonnummer			
Nr	Bestedingscategorie	Keuze	Inspanning %
1 Gedragsbeïnvloeding			
	Investeren in lokale uitingen/voorzieningen die gedrag beïnvloeden		
	Zichtbaarder schoonmaken		
	Investeren in het winnen van supporters voor schoon incl uitstraling		
Anders, namelijk:			
2 Participatie/beloning			
	Betrekken van stakeholders (bijv. winkeliers, sportverenigingen)		
	Signaleringsfunctie en zelfredzaamheid verbeteren		
Anders, namelijk:			
3 Slimmere voorzieningen/middelen			
	Investeren in slimmere afvalbakken		
	Investeren in slimmer veeg- en zuigmaterieel		
	Voorzieningen effectiever maken door te toetsen op gedragsbeïnvloeding		
Anders, namelijk:			
4 Prikkels ter beïnvloeding			
	Inzet extra handhavingscapaciteit		
	Beloningsprikkels ter beïnvloeding van goed gedrag		
Anders, namelijk:			
5 Slimmer beheer/opleidingen			
	Verbetering resultaatgericht werken		
	Betere uitbesteding/samenwerking met aannemers		
	Investeren in de status van het schoonmaken		
	Vegers opleiden op communicatieve vaardigheden		
	Vegers opleiden op het gebied van werken met beeldbestekken		
	Monitoring en kwaliteitsborging		
	Betere afstemming met andere activiteiten in de openbare ruimte		
Anders, namelijk:			
6 Investering in inrichting opdat zwerfafval wordt voorkomen			
	Beïnvloeding inrichting		
Anders, namelijk:			
7 Overig			
	Inhuur externe expertise GemeenteSchoon		
	Inhuur externe expertise ander buro, namelijk...		
Anders, namelijk:			
		Totaal %	0

cyber

Adviseurs voor buitenruimte

ALGEMEEN POSTADRES

Postbus 3 | 2410 AA Bodegraven
Fax +31 (0)172 477 678

VESTIGING BODEGRAVEN

Kerkstraat 103 | 2411 AC Bodegraven
T +31 (0)172 631 720

VESTIGING KAMPEN

Burgwal 121 | 8261 EV Kampen
T +31 (0)38 422 00 24

info@cyber-adviseurs.nl
www.cyber-adviseurs.nl